

MAANDBLAD

UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

't Natuurhistorisch Genootschap en... de Oorlog.

Alles gaat gedrukt onder den Oorlog.
Ook 't Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.
'n Allermiserabelste treinenloop maakte geruimen
tijd excursies vrijwel onmogelijk.

De Maandelijksche vergaderingen, die zoo prach-
tig „gingen”, hebben we moeten staken.

De Zomervergadering niet kunnen houden.

De Wintervergadering!?!.....

Kan voorloopig bezwaarlijk uitgeschreven worden.
't Ledental, dat vóór den krijg altijd door groo-
ter werd, nam sinds Juli niet toe.

De voeling der leden met elkaar en hunne re-
latie's met binnen- en buitenlandsche natuurlie-
hebbers werd verbroken. Meerdere leden bevon-
den zich onder de wapens.

Voor onderzoekingen, voor studie en medede-
lingen was er geen tijd en geen animo.

En nu staan we tot overmaat van ramp ook
nog voor den winter.

Voor natuurliehebbers is dat jaargetij altijd min
of meer „'t stille seizoen.”

Weinig wordt er dan aan de studie van planten
en dieren gedaan.

Ja, ja, ons mooi, bloeiend Natuurhistorisch Ge-
nootschap gaat gedrukt onder den Oorlog!

't Staat min of meer stil.

En... stilstaan is achteruitgaan!

Welnu, achteruitgaan mag 't Genootschap niet.

We doen daarom 'n beroep op allen, die van
goeden wil zijn.

Zij moeten ons helpen onze Vereeniging aan
't marcheeren te houden.

Hoe of ze dat op 't oogenblik kunnen?.....

Vooraf door nu nauwer den band aan te halen,
die in deze hachelijke tijdsomstandigheden onze
leden hoofdzakelijk met elkaar verbindt.

Die band is ons Maandblad.

Laten ze zorgen, dat 't Maandblad zóódanig zij,
dat 't graag en met interesse gelezen wordt.

Dat ze zich beijveren om door middel van 't
Maandblad 'n bloeiend voortbestaan van 't Ge-
nootschap te verzekeren.

Dan kunnen we in betere tijden, die weldra
móeten aanbreken, met nieuwen moed weer 't
Natuurhistorisch Genootschap in Limburg omhoog
werken.

HET BESTUUR.

Spoorweg-Geologie in Zuid-Limburg.

„Natuurwetenschappelijke waarnemingen doen”
van uit 'n Spoorwegcoupé is niet gemakkelijk.

Zeker, wie per trein reist b.v. van Sittard naar
Heerlen kan van uit z'n wagen zoo nu en dan wel
'ns botaniseeren.

't Sukkeldrafje toch, waarmeê hij op die route
door z'n stoomros wordt voortgedragen, maakt 't
hem best mogelijk om niet al te kleine planten
vrij goed waar te nemen, om bekenden onder
haar van uit de verte te determineeren.

Wie per spoor gaat van Beek naar Maastricht,
ziet, zonder groote inspanning, nabij Geulle alom
Maretakken en Reuzenpaardestaarten.

Maar voor detailwaarnemingen zal ook de minst
vluglopende trein toch nog immer te snel gaan.

En detailwaarnemingen zijn onmisbaar voor wie
zich op natuurwetenschappelijke kennis wil toe-
leggen.

Alléén de Geoloog is hier in betere conditie.
In zijn vak spelen, naast de detailwaarnemingen,
ook de groote lijnen 'n belangrijke rol.

Ja, vóórdat hij tot detailstudie eener landstreek
overgaat, doet hij 't best haar eerst „en gros”
te bekijken.

De groote lijnen toch van 'n landstreck vormen
als 't ware hare „gelaatstrekken”.

Notenkrakers en Pestvogels.

't Is niet onmogelijk, dat weldra ons land weer bezocht
wordt door *Notenkrakers* en *Pestvogels*.

Over hun voorkomen in Limburg hebben we verleden
jaar opgaven gevraagd.

We deden dat, om 'n juist beeld van de Limburgsche
vogelwereld te krijgen.

Menigeen heeft toen aan ons verzoek voldaan.

Menigeen ook zóú ons graag ter wille zijn geweest
als hij *Notenkrakers* en *Pestvogels* gekend had.

En omdat we ook nu weer willen vernemen waar en
wanneer de aanwezigheid dezer beide vogels in Limburg
geconstateerd wordt, zullen we beide beestjes in 't
maandblad behandelen.

De Ornithologische onkunde van meer dan één kan op

die wijze weggenomen, de kennis van beter ingewijden
misschien toch nog uitgebreid worden.

* * *

Zijn *Notenkrakers* en *Pestvogels inlandsche dieren*?

Neen!

Zoo nu en dan slechts bezoeken ze onze streken.

De eerste behoort thuis in noordelijk Rusland en Siberië,
de tweede in Noord-Europa, Azië en Amerika.

Laten we hen afzonderlijk beschouwen en 't vandaag
hebben over den *Notenkraker*.

Ge kent allemaal ons aardig, gezellig, zwartgerokt
Kauwtje, wiens zitverwitte oogskes van uit den asch-
grauwen kop, zoo monter de wereld in kijken.

Welnu, wat grootte betreft komt de *Notenkraker* vrij-
wel met hem overeen.

Ze zijn dan ook van één en dezelfde familie.

Beiden behooren tot 't *kraaienras*.

Daarmee moet hij zich vooraf vertrouwd maken, wil hij de streek goed leeren kennen.

En die gelaatstrekken — dalen en rivieren, heuvelreeksen en plateau's — zijn van zóó groote afmetingen, dat ze zelfs van uit 'n trein minuten lang soms zichtbaar blijven.

Dit heeft 't ons medelid Dr. W. C. Klein mogelijk gemaakt zijne interessante „**Spoorweg-Geologie in Zuid-Limburg**” te schrijven.

De studie is verschenen in het „Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, 2e Ser. dl. XXXI, 1914, afl. 4”.

Hij heeft Heerlen als uitgangspunt genomen en behandelt achtereenvolgens: Heerlen—Sittard, Sittard—Maastricht, Maastricht—Aken, Aken—Heerlen, Maastricht—Eijsden.

Voor wie de streek topografisch (geographisch) kent, zal 't 'n waar genot blijken met den heere Klein deze verschillende spoorwegreizen te maken.

Tal van zaken, die hij langs die lijnen wel heeft waargenomen, maar waarover hij wellicht levergeefs nadacht, worden hem nu opgehelderd en zullen hem 'n gansch anderen kijk op ons Zuid-Limburg doen krijgen dan hij daarvan tot nu toe had.

Raath-Bingelrade.

JOS. CREMERS.

Najaarsveranderingen in 't Plantenrijk.

Onder de hogere planten komen er voor, die slechts éénmaal bloeien en vruchten voortbrengen, om daarna geheel af te sterven. Dit zijn de eenjarige planten. 't Levensproces speelt zich bij haar af binnen 12 maanden van éénzelfde jaar, gelijk 't gebeurt met de zomerplanten, — of de kieming vindt plaats in 't najaar om bloeien en vruchtzetting mogelijk te maken in de daaropvolgende lente of zomer. Dit laatste doen o.a. vele granen en tal van plantensoorten, die in den herfst 'n bladrosset vormen.

Andere hebben meer dan 12 maanden nodig om haar levenstaak te volbrengen. Hiertoe behoren zoovele tuingewassen en tal van wilde planten. Enkele kunnen 't niet klaarspelen zonder een 3-jarig bestaan. In onze inheemsche flora zijn 't alleen die Orobanche's, welke op overblijvende planten woekeren.

'n Derde groep omvat planten, waarvan ieder individu jaren achtereen bloeit en vruchten draagt. Dit zijn de overblijvende planten.

Bij 't grootste aantal hiervan ontwikkelen zich telkenjare, in de lente, uit 't overlevende ondergrondsche gedeelte nieuwe wortelknoppen, terwijl in 't najaar de bovengrondsche deelen totaal afsterven.

Sommige ontwikkelen uit 't ondergrondsche gedeelte in 't najaar bladrossetten, die na den winter van de moederplant loslaten; middelerwijl dat deze te niet gaat, groeien de rossetten tot nieuwe, zelfstandige planten uit. Zoo gedragen zich enkele Bastaardwederikken, Waterkers enz.

Vele echte waterplanten, welke zonder wortels rondzwemmen, vormen in 't najaar aan haar stengeluiteinden, dicht op elkaar gedrongen bladknoppen, die vóór of na den winter loslaten, om in de volgende lente tot nieuwe individuen op te leven.

Voorbeelden hiervan zijn: Blaasjeskruid, Waterduizendblad, Hoornblad e. a., die maar betrekkelijk zelden bloeien. Ook bij vele planten met bol- en knolvormige wortels (Orchideeën, Liliaeëen) gaat de moederplant ieder jaar na den bloei te niet, onderwijl zich nieuwe knollen of bollen gevormd hebben.

Bij de meeste kruidachtige overblijvende gewassen sterft 't bovengrondsche gedeelte in 't najaar geheel af. Er zijn er echter ook, waarbij een belangrijk bovenaardsch stuk nog in leven blijft. Zoo ziet men 's winters vele Anjelieren, Vetkruidsoorten, Huislook, sommige grassen enz. enkele groene deelen behouden.

We willen hier terloops nog wijzen op 't feit dat enkele z.g. tweejarige planten wel eens langs kunstmatigen weg, jaren achtereen in 't leven kunnen gehouden worden. Men kan dit o.a. bereiken als men bijv. tijdig de bloeiende stengels wegsnijdt. Dit is 't geval met sommige Toortsen, Driekleurig viooltje, Vingerhoedskruid, Bitterkruid enz. 't Zelfde verschijnsel kan men ook waarnemen in de vrije natuur. Daar gebeurt 't als b.v. 't vee de stengels afeet vóórdat ze nog bloemen konden dragen. Op dergelijke wijze ontstaan dan wel eens abnormaliteiten die men echter daarom nog niet onder ziekteverschijnselen kan rangschikken, ofschoon 't moeilijk is hier een juiste grens te trekken.

Bij de overblijvende gewassen, wier bovengrondsche gedeelte houtig is, sterft of dit gedeelte in 't najaar af, dan spreekt men van halfheesters; of 't verliest alleen z'n loof, zooals 't geval is bij boomen en heesters.

In de gematigde luchtstreken, met haar veranderlijk klimaat, kunnen deze overblijvende gewassen echter niet 't geheele jaar in gelijke mate blijven doorgroeien. Er is een groei- en een rustperiode. Hieraan zijn verreweg de meeste boomen en heesters bij ons onderworpen.

Maar, de vreemdeling is ietwat plomper gebouwd en heeft 'n grooteren kop, die nóg grooter lijkt dan hij feitelijk is, omdat hij uilloopt in 'n ronden, in verhouding tot de andere lichaamsdeelen, veel te langen snavel.

't Meeste verschil in beider uiterlijk zit echter in de kleuren van hun kledje.

Zeker, die kleuren zijn zoowel bij den een als bij den ander zeer stemmig.

Maar hoe zeer wijken ze van elkaar af!

Wat draagt 't zwarte Kauwje 'n effen, eenvoudig pak! Hoe eenvoudig, simpel is ook 't pak van den Notenkraker!

En toch wát 'n verschil!

De grondkleur van den Notenkraker is donkerbruin. De vleugelpennen en staartveeren zijn effen glanzend zwart.

Aan hun top worden de laatste breed wit omzoomd.

Wat echter den Notenkraker 't meest in 't oog doet

vallen zijn de witte langwerpige-ronde vlekken, waarmee de uiteinden der dekveeren van de vleugels, van wangen en rug, van borst en buik prijken.

Alleen schedel- en nekvederen missen deze vlekken.

't Bruine oog van den Notenkraker bezit op lange na niet de levendigheid van de blauw witte kijkers der Kauwen.

Deze overtreffen hem ook ver in vlugheid van beweging.

De Kauw heeft in haar vlucht iets weg van 'n duif.

De vleugelslag van den Notenkraker is daarentegen langzaam, veel meer onbeholpen.

Wijd zal hij, als hij wordt opgejaagd, maar zelden wegvliegen.

Gauw gaat hij weer zitten en dan gedraagt hij zich niet zelden net als 'n specht.

Hij hangt tegen de stammen en takken van boomen en hakt, zoekend naar insecten, met z'n scherpen bek in den bast, zoodat er de stukken van wegspringen in 't rond.